

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс за
академичната длъжност ПРОФЕСОР, обявен от
Международно висше бизнес училище - Ботевград в
ДВ., бр. 8/ 28.01.2025 г.

Рецензент: проф. д-р **Марияна Тонева Кузманова**, УНСС, гр. София,
научна специалност "Социално управление"

Член на научно жури в конкурс за заемане на академичната длъжност
ПРОФЕСОР по професионално направление 3.7. Администрация и
управление (Управление на човешки ресурси и организационни процеси)

Основание: Заповед № 38/ 02.04.2025 г. на Ректора на Международно
висше бизнес училище - Ботевград

Кандидат: доц. д-р **Мариана Николова Ушева**, Международно висше бизнес
училище - Ботевград

I. *Кратки биографични данни за кандидата*

Единствен кандидат в посочения конкурс за заемане на академичната длъжност "професор" е доц. д-р Мариана Николова Ушева. За целта тя е представила всички необходими документи. Родена е на 01.11.1970 г. През 1991 г. завършва Коми Държавен Педагогически Институт (КГПИ), гр. Сиктивкар – Русия, специалност "Руска филология", а през 1993 г. получава докторска степен по "Философия и педагогика" в Уралски педагогически университет, гр. Екатеринбург - Русия. В периода 2017 - 2024 г. заема академичната длъжност "доцент" в катедра "Мениджмънт и маркетинг", Стопански факултет при ЮЗУ "Неофит Рилски", Благоевград. От 26.08.2024 г. е на академична длъжност "доцент", ПН 3.7. Администрация и управление (Управление) в Международно висше бизнес училище - Ботевград.

Владее руски и английски език.

Доц. д-р Мариана Ушева е член на Общество "Знание" (от 1997 г. до настоящия момент), на Руската академия по естествени науки (секция

"Икономически науки") - Москва, Русия (от 2009 г. до настоящия момент), на Нова икономическа асоциация – Москва, Русия (от 2010 г. до настоящия момент).

Член е на Редакционната колегия на рецензираното научно списание "Фундаментални изследвания" към Руската академия по естествени науки, Москва, Русия (от 2011 г. до настоящия момент), на Редакционната колегия на рецензираното научно списание THE JOURNAL „INTERNATIONAL JOURNAL OF APPLIED AND FUNDAMENTAL RESEARCH” (от 2011 г. до настоящия момент), на Редакционната колегия на рецензираното научно списание „Современные проблемы науки и образования” (от 2011 г. до настоящия момент), на Редакционната колегия на рецензираното научно списание "Педагогическое образование в России" (от 2011 г. до настоящия момент), на Редакционната колегия на рецензираното научно списание „Предприемачество" (2016 - 2023 г.). Освен това е член на Организационния комитет за научни проекти към Института за кадрово развитие и мениджмънт и Научно-образователния център по изучаване и проектиране на професионални компетенции на специалистите към Уралския държавен педагогически университет (от 2010 г. до настоящия момент). Доц. д-р М. Ушева е провела през 2023 г. двуседмична краткосрочна специализация в Университет "Спиру Харет", Румъния.

Въз основа на изложението по-горе може да бъде направен изводът, че кандидатът отговаря напълно на изискванията за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност "професор".

II. *Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата*

В конкурса за заемане на академичната длъжност "професор" доц. д-р Мариана Ушева участва с научна и научно-приложна продукция, която отговаря в пълна степен на количествените и качествените изисквания

съобразно ЗРАСРБ и на Правилника за неговото приложение.

Изпълнение на количествените изисквания.

Списъкът с публикации на кандидата за участие в конкурса включва 29 заглавия (2831 страници), чиято структура е следната: 4 самостоятелни монографии; 2 учебника, от които 1 самостоятелен; 1 студия в съавторство; 5 статии в съавторство, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни; 17 статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, от които 1 самостоятелен доклад. Голяма част от публикациите са на руски и английски език.

Представена е информация за 124 цитирания, от които 1 цитиране в WOS.

Доц. д-р Мариана Ушева е научен ръководител на четирима успешно защитили докторанти.

Следователно може да бъде направен изводът, че кандидатът за заемане на академичната длъжност "професор" превишава нормативните изисквания за заемане на тази длъжност (550 точки) многократно като постига 2090 точки.

Изпълнение на качествените изисквания.

Доц. д-р Мариана Ушева съчетава умело своята работа като преподавател и изследовател в областта на управлението на човешките ресурси, управленската психология, корпоративното управление и устойчивост, управлението на човешките ресурси в туризма. Тя е автор на значими публикации в тези области, които предизвикват сериозен читателски интерес.

Кандидатът участва активно в проекти. Посочени са 6 проекта по Програма "Еразъм+", Европейска програма за териториално сътрудничество „Гърция – България 2014 – 2020" и др. На един от международните проекти доц. д-р М. Ушева е ръководител (Проект „E-Quality – Digital education for social and financial inclusion and gender equality“, Договор за грант от Европейския съюз № CSO-LA 2020/419-493).

Стажът на кандидата като доцент е от 2017 г. До август 2024 г. тя работи в ЮЗУ "Неофит Рилски". След това продължава като преподавател в Международно висше бизнес училище - Ботевград. Доц. М. Ушева преподава следните дисциплини: "Управление на човешките ресурси", "Управление на веригата на доставките", "Глобални вериги на доставките", "Управление на организацията", "Иновации и креативност в управлението на човешките ресурси", "Стратегическо управление и развитие на хора в организацията", "Управление на човешките ресурси в здравеопазването".

Следователно може да бъде направен изводът, че е налице пълно съответствие между количествената и качествената оценка на научната и научно-приложната продукция на доц. д-р Мариана Ушева и изискванията за заемане на академичната длъжност "професор". Кандидатът демонстрира интереси и професионални компетенции, които съответстват в пълна степен на обявения конкурс за Международно висше бизнес училище - Ботевград.

III. Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателска дейност на кандидата

Основни направления в научната продукция.

В конкурса за професор доц. д-р Мариана Ушева участва с публикации, които са свидетелство за нейния изследователски потенциал да

открива и предлага полезни решения в областта на управленските теория и практика.

Основните направления на представената научна продукция могат да бъдат систематизирани по следния начин:

- управление на човешките ресурси;
- управленска психология;
- корпоративно управление и устойчивост;
- управление на човешките ресурси в туризма.

Преценка на монографията, представена като хабилитационен труд за участие в настоящия конкурс, самостоятелен обект на рецензиране.

Монографията "Мултигенерационно управление на човешките ресурси: от Поколение Т до Поколение Алфа. Особености и мотивационна специфика на поколенията" е издадена през 2025 г. от Издателство на МВБУ/ IBS Press.

Ключова тема в монографията е мотивационната специфика на пет различни поколения в условията на съвременната работна среда (поколения Т, Х, Y, Z и Алфа). Тази проблематика е особено актуална поради интензивните промени, свързани с процесите на дигитализация и необходимостта от гъвкави подходи при управлението на човешкия капитал. Методологията се основава на два сценария на интерпретация: положителен и отрицателен и включва седем аналитични етапа за всяка генерационна група.

Оригинална е структурата на цялата публикация, както и тази на всяка глава: "визитка" на поколението, хипотеза, структурен анализ на демографски и професионални данни, резултати от анкетно проучване по

6+1 мотивационни модула, сравнителен анализ с панелните интервюта (проведени в периода 2019 - 2024 г.), изводи и препоръки.

Използваната литература включва повече от 200 източника. Изследването включва 573 панелни интервюта и 507 попълнени анкети през 2024 г.

В изложението се използват оригинални и точни дефиниции и разнообразен аналитичен апарат, като авторът коректно дефинира ограниченията, свързани с проведеното изследване.

Резултатите от монографичното изследване могат да се използват успешно в практиката при разработването на мотивационни решения спрямо различните поколения, при провеждането на комуникационни организационни стратегии, в процеса на обучения и при избора на стратегии за задържане на таланти.

Преценка на останалите монографии, с които кандидатът участва в конкурса.

- Ушева, М. (2025) Мултигенерационно управление на човешките ресурси: от Поколение Т до Поколение Алфа. Индивидуално-психологически характеристики на поколенията, Книга 1, София, Издателство на МББУ/ IBS Press.

Монографията е посветена на изследването на актуални проблеми, свързани с мултигенерационното управление на човешките ресурси, устойчивото развитие, както и социалната адаптация към технологичните и културните промени. Особено ценни са усилията на автора да посочи българските аспекти в спецификата на всяко поколение на фона на неговите глобални характеристики. Висока оценка заслужава предложеният концептуален модел за интерпретация на поколенческите различия и

тяхната роля в управлението на човешките ресурси. Изследването обхваща периода 2019 - 2024 г. и включва 573 участници в панелни интервюта, 507 попълнени анкети и 15 професионални области. В използваната литература са включени повече от 400 източника. Проведеното монографично изследване позволява да се изведат стратегии за мотивация и комуникации на различните поколения.

- Ушева, М. (2025). Мултигенерационно управление на човешките ресурси: от Поколение Т до Поколение Алфа. Стимулиране на мотивацията на различните поколения в работна среда, *Книга 3, София: Издателство на МВБУ/ IBS Press.*

В монографията се изследват процесите на промени на мотивацията спрямо различните поколения и на тази основа се предлагат стратегически подходи за управление на човешките ресурси. В теоретичния апарат са включени 11 мотивационни теории, адаптирани към различните поколенчески профили. На тази основа е предложен нов аналитичен модел на база сценариев и теоретичен анализ. Изложението позволява да се формулират ефективни стратегии за управление на човешките ресурси спрямо отделните поколения и те да се обвържат по подходящ начин с организационните политики.

- Ушева, М. (2025) Оптимизация на организационните процеси в съвременната работна среда. София: Издателство на МВБУ/ IBS Press.

Промените в бизнес средата, свързани с дигитализацията и новите форми на трудова заетост, поставят сериозни предизвикателства пред съвременните организации в областта на управлението на организационните процеси. Висока оценка заслужава проведеният от автора критичен анализ на различните управленски парадигми. В монографията се предлагат полезни практически решения относно оценката и оптимизацията

на организационните процеси, въвеждането на нови форми на организация на труда, стимулиране на организационната гъвкавост и др.

Публикациите на доц. д-р Мариана Ушева съдържат редица научни и научно-приложни приноси, резултат от нейната задълбочена научно-изследователска дейност. Те могат да бъдат систематизирани по следния начин:

1. Разработване на концепция за трансгенерационен лидер в управлението на човешките ресурси. (M1, M2, M3, Y1, P6)
2. Разработване на концептуален модел за устойчиво управление и оптимизация на организационните процеси. (M4, P4, P6, D4)
3. Изграждане на типологии за мотивационни профили и персонализиране на мотивационните стратегии в мултигенерационна среда. (M2, M3, P7, P8, P9, W1)
4. Оптимизиране на социално-психологическия климат и организационната култура. (M3, Y1, P2, P3, P4, W5)
5. Разработване на модели за организационна диагностика и стратегическо вземане на решения. (M4, P4, P6, D3, D4)
6. Изследване на влиянието на дигитализацията върху човешките ресурси. (M4, P11, D6)
7. Оценяване на финансовите измерения на управлението на човешкия капитал и устойчивостта. (M4, D4, D5)
8. Анализиране на международната приложимост на управленските модели. (P3, P5, D2, D5)
9. Предлагане на иновации в обучението по управленски дисциплини и развитие на бъдещи лидери. (Y1, Y2, P2, P11)

Може да бъде направен изводът, че посочените приноси в публикациите на доц. д-р Мариана Ушева пряко кореспондират с постигнатите от кандидата сериозни резултати в научно-изследователската и учебно-преподавателската работа.

IV. Критични бележки и препоръки

Нямам критични бележки към представените материали за участие в настоящия конкурс. Препоръчвам на кандидата да използва всички възможности за обогатяване на лекционните курсове с актуални резултати от проведени емпирични изследвания, както и да продължи своето участие в международни научни форуми и изследователски проекти.

V. Заключение

Представените материали за участие в настоящия конкурс отговарят в пълна степен на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р България и на Правилника за неговото приложение. Това ми дава основание да оценя положително кандидатурата на **доц. д-р Мариана Николова Ушева** и да препоръчам на членовете на научното жури да предложат на Академичния съвет на Международното висше бизнес училище - Ботевград да изберат кандидата на академичната длъжност *"професор"* по професионално направление 3.7. Администрация и управление (Управление на човешки ресурси и организационни процеси) във висшето училище.

София, 02.05.2025 г.

Член на научното жури:

/проф. д-р Марияна Кузманова/